

15
Deo Duce!

SPECIMEN ACADEMICUM,

DE

ARTE ADIPEM

PHOCARUM COQVENDI

IN

OSTROBOTNIA,

Quod

*Suffragante Ampliff. Senat. Philosoph. in Regia Academi.
Aboënsi,*

PRÆSIDE

CAROLO FRID.
MENNANDER,

Scient. Nat. PROFESSORE Reg. & Ordin.

Publico examini modeste submittit

JOHANNES TENGSTROEM,

Ostroborniensis.

In audit. maximo ad d. XVII. Dec. MDCCXLVII.
Loco horisque convetis,

ABOÆ, Exc. JOH. KÆMPE, Reg. Acad. Typ.

Admodum reverendo atque amplissimo Viro,
Dn. Mag. CLAUDIO HEDMAN,

Quæ in urbe Wasensi & Mustasari Deo colliguntur ecclesiarum Pastori vigilantissimo, Trivialis ibidem Scholæ Ephoro gravissimo, districtusque, adjacentis Præposito accuratissimo, Patrono magno.

Viro admodum reverendo atque praeclarissimo,

Dn. Mag. JACOBO WIKAR,

Ecclesiarum in Malax Pastori longe meritissimo, Patris loco singulari mentis veneratione ad cineres usque prosequendo, colendo.

Viro plurimum reverendo atque praeclarissimo,

Dn. Mag. HENRICO WALLENBORG,

Pastori Lillkyroënsium meritissimo, avunculi loco piamente colendo.

Cum in officio colendo sita sit vitæ honestas omnis, & se non vult, in id incumbat, ut nullam prætermittendæ declarare possit animus, & pro acceptis beneficiis reverentiam in pietatem peccasse mihi viderer, si hac potissimum facta eorum benigniora non dicam prædicare, majora eorum, sed tantum significare. Suscipite interim incommoda diu penicillo delineant. Indulgeatis tamen, quæso, opellæ simis lucem. Sic satis habebit luminis, & ipse me voti mei O. M. ex animo venerari, velit vos in longos mortalitatis terminum, & familiarum vestra-

NOMINUM

Cultor his-

JOHANNES

Viro admodum reverendo atque praeclarissimo,
Dn. Mag. HENRICO JOH. CARLBORG,
Ecclesiarum in Nerpes Pastori longe meritissimo, &
ibidem Præposito honoratissimo, Patrono certissimo,
qua par est animi reverentia semper colendo.

Viro plurimum reverendo atque praeclarissimo,
Dn. Mag. ISAACO PELDAN,
Pastori Christina-Lappfierdensium longe meritissimo,
Fautori exoptatissimo.

Viro spectatissimo,
Dn. CAROLO HEN. STRENGBERG,
Commisario pedestris legionis Ostrobotniæ vigilan-
tissimo.

*in negligendo turpitudine, ideo quilibet, qui suis partibus dees-
tat occasionem, qua Patronis suis, modo quocunque, gratum
rentiam testari. Id aequitas svadet, jubet ipsa justitia.
occasione nomina reticerem Patronorum, & negligerem,
nim sunt, quam ut tantam in me sentirem dicendi facul-
has pagellas, quae humilis & agrestis casae artificium ru-
buic ex nominibus vestris venerandis & mihi jucundis-
compotem factum, summopere gaudebo. Meum erit, Deum
nos salvos ac sospites, in Ecclesiae & Reipublicae commo-
rum gaudium, conservare!*

VESTRORUM

millimus

TFNGSTROEM.

Viro perquam reverendo atque clarissimo,
Dn. ISRAELI REINIO,
Sacellano in Lajhela longe meritissimo, Avunculo caris-
simo, jugi pietate honorando & colendo.

Viro perquam reverendo atque clarissimo,
Dn. JOHANNI FORSSMAN,
Sacellano in Cronoby meritissimo, avunculo caris-
simo.

Viro perquam reverendo atque doctissimo,
Dn. OLAO TUNÆO,
Sacellano in Woero vigilantissimo, Fautori certis-
simo.

Viro perquam reverendo atque doctissimo,
Dn. DANIELI ROUS,
Sacellano in Lappferd Laudatissimo, Affini & consobri-
no altumatissimo.

Tot, fautores & consanguinei honoratissimi, adfuit
tum volui Nominibus; quot beneficia vestra in me
ra, quam quae unquam dignis verbis exprimere valebit
ea me saepissime ante oculos ponere, & in grati animi
diorum primitias. Pro vestra vestrorumque perenni felicitate

Perquam reverend. clariss.

Cultor obser-

A. &

Viro perquam reverendo atque clarissimo;

Dn. JACOBO WIDHLUND,

Sacellano urbis Walsensis laudatissimo, Avunculi loco
multis nominibus honorando.

Viro perquam reverendo atque clarissimo;

Dn. ZACHARIÆ DAHL,

Sacellano in Pederföre vigilantissimo, ut antea Infor-
matori suo fidelissimo, ita nunc benefactori quovis ho-
noris genere afficiendo.

Viro perquam reverendo atque doctissimo;

Dn. THOMÆ ARENIO,

Sacellano in Malax & Solfvo meritissimo, avunculi lo-
co honorando.

Viro perquam reverendo atque doctissimo;

Dn. SAMUELI SIMALIN,

Sacellano in Nerpes solertissimo, Affini dilectis-
simo.

*causae, cur hoc specimen Academicum vestris consecra-
nullo non tempore collata extitere. Sunt haec multo majo-
mens gratissima. Vobis tamen heic significandum esse duxi,
pignus, ac spem ulterioris favoris, haec vobis dicari su-
vota fundere nunquam intermittam.*

& doctiss, Vestrorum Nominum

vantissimus,

R.

Handelsmannen i Åbo/
Högachtad
Herr NICLAS PIPPING,
Günstige Patron och gonnare.

Handelsmannen i Wasa / Högwälachtad
Herr ISRAEL HANSSON,

Handelsmannen / wälachtad
Herr NICLAS NAGEL,

Mine samtelige

Si stora hafwa Edra wälgiärningar / mine gynn-
wälwilja så märckelig / samt min wälgång Eder
tyga der emot en wördsam erkänsla. Mitt stilla
samhet / utan af en beklagelig oförmögenhet. Nu
nare / för detta ringa Academiska arbetet / genom
hierteliga önskan upfylles / när den Högsta föröfver
understödd / och befröner Eder

Mine

Hörsamste
JOHAN

Handelsmannen i Christine Stad/
Ureborne och Högwälsachtad
Herr HANS BERGH,
Min sonnerlige gynnare.

Råd- och Handelsmannen dersammastådes/
Herr PETTER WIDMARCK,

och

Handelsmannen wälsachtad/
Herr JOHAN STEENBERGH,
gynnare och wänner.

nare/ warit emot mig/ Ederk sinne så dmt/ Eder
så mycket om hiertat / at jag långt för detta bert be-
tigande har ej härört af försunelse/ mindre af otack-
fördrifstar jag mig/ at sätta Edra namn/ mine gynn-
hwilckas godhet det är kommit i dags lufset. Min
Edra lefnads år/ Edra wårnader til hugnad och
wandel med all sällhet.

gynnares

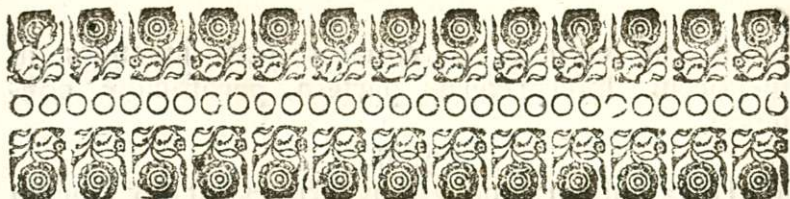
tiennare

TENGSTROEM.

Politissime Dñ. AUCTOR,
Consobrine dilectissime.

HAud male dixit, quicumque dixit: Ne sis lynx foris & talpa domi. Esse sollicitum de cognitione eorum, quae apud exteros reperiuntur, & intacta relinquere, quae natura ante proprios pedes deposuit, plus sapit stultitiae quam sapientiae. Satis diu magno cum damno nostro propria fastidivimus, peregrina magni fecimus. Gratulamur vero nobis tandem venisse tempus, quo doctes illas plurimas, quas habet patria nostra, partim cum aliis regionibus communes, partim peculiare, digne aestimare didicimus, & perspeximus, opes suas naturam munifica manu in Sueciam contulisse. In iisdem describendis & ad communis vitae usum applicandis versatur jam orbis eruditus hyperboreus. Ipsa quoque juvenus studiosa, ea, quae historiae naturali patriae & illustrationi oeconomiae inserviunt, sedulo conquirat & delineat. Inter cetera historiae naturalis objecta sunt maria, incolaeque aquarum, quarum naturae & proprietatum investigatio insignem pollicetur usum, Laudabile itaque est propositum Tuum, Politissime D:ne, quum egregia hac dissertatione descriptionem phocarum sistis, usumque, quem praebent, luci publicae exponis. Eo magis perfundor laetitia de prospero Tuo successu, cum praeter vinculum consanguinitatis, arctior nos inde a pueritia conjunxerit amicitia. Hinc insignem capio voluptatem, dum Te in studiis atque virtutibus indies proficere video. Quamvis enim mature satis in orbitate & tristitia relictus sis, ad propositam tamen studiorum metam masculè contendis, idque specimine hoc eruditionis publico ostendis. Gratulor Tibi praeclaros in studiis progressus; & in optatis meis hoc primum erit, ut Tibi fausta cuncta & felicia cedant!

ERICUS JUVELIUS.

§. I.

Praeter antiquiores, *Gesnerum* praecipue, *Aldrovandum*, *Jonstonumque* & alios, qui aliquas reliquerunt nobis phocæ descriptiones, *Ephemerides Naturae curiosorum* ejus faciunt mentionem. *Phil. Jac. Haartman* quoque anatomiam ejus disputatione quadam 1683. Regiomonti edidit. In patria & hac quidem academia Plur. Reverend. Dn. Past. Mag. *Wikar* Anno MDCCVII. de Phocæ ejusque captura disseruit, eleganti opera quæque digna esset ut denuo prælo submitteretur, cum rarissime hodie inveniatur. Nob. quoque *V. Hierme* in analectis suis ad historiam Patriæ naturalem spectantibus. p. 101. seq. luculentam reliquit descriptionem capturæ phocarum in Roslagia. His addere nonnulla mihi jam animus est, praecipue capturam earum & axungiae coctionem concernentia, quæ in Ostrobotnia & parœciis Mustajari, Malax & Nerpes, quarum incolæ potissimum huic piscatui incumbunt, partim a rerum peritis colligere, partim ipse videre potui.

2
potui. ut vero b. l. conatus hos juveniles in meliorem interpreteris partem, perofficiose contendendo.

§. II.

PHoca animal quoddam quadrupes est, ex illorum genere, quæ amphibiam dixerunt vereres; vitam enim in mari agit, aërem tamen haurit, Ipiratque in terra; dormit, coit & parit more pecudum. Figura corporis ab omni genere piscium plurimum differt. Partium vero ejus externarum brevem delineationem dabimus ex quadam phoca, *Vikar nattare* quam nuper ex Alandia obtinuimus. Magnitudo corporis in varietatibus diversa est, ceu apparebit in sequentibus. Hujus nostræ longitudo erat ab apice capitis ad extremitatem pedum posteriorum 2. ulnarum. Crassities ad pedes anticos $1\frac{1}{4}$ uln. ad extremitatem corporis $\frac{1}{2}$ uln. caput erat $\frac{7}{8}$ uln. & 2. digitos longum, rostrum in ambitu $\frac{1}{4}$ uln. Crassities ipsius capitis $\frac{3}{4}$ uln. Oculi 2. digitos invicem distabant, collum erat longitudinis $\frac{3}{4}$ uln. in ambitu $\frac{3}{4}$ uln. manus $\frac{1}{4}$ uln. longæ, $\frac{1}{8}$ latæ erant. pedes vero postici $\frac{1}{2}$ uln. longi, ejusdemque crassitiei dum distenduntur. Caudæ longitudo erat tantum 2. digitorum. Caput subrotundum, ad molem colli justo minus, insidet collo brevi, pilisque brevibus depressis & veluti conglutinatis obducitur. Collum cum scapulis fere æque latum est. Oculi colore cæruleo nitent, in illis palpebræ, sed cilia nulla; in fronte

te tamen supraque interstitium oculorum adfunt ab utroque latere 5. tubercula ex quorum nonnullis capilli fetosi eminent, tales etiam sed rigidiores, oris superius labrum tumidum & velut vitulinum vestiunt, cui insunt nares depressi, haud absimiles caninis. Aurium loco foramina adfunt. Maxilla inferior angustior est, superior vero latior. Dentes primores vel incisores in superiore maxilla 6 quorum extremi majores reliquis; in inferiori 4. aderant. Hos excipiunt bini canini in utraque maxilla iugte tecti. Dentes posteriores 5. sunt ab utraque parte utriusque maxillae, coroniformes. Lingva brevis, carnosa, lata & in apice bifida. Cutis albior sub ventre, & rarioribus pilis, in dorso hirsutior & magis saturato colore est. Pedes antici breves, quinque digitis instructi, qui per membranam copulantur, & unguibus curvis instruuntur, quorum pollex longissimus est, ceteri gradatim decrescunt. Corpus latissimum ad pedes anticos, deinde sensim coarctatur. Pedes postici protenduntur eadem cum cauda directione, qui quoque in quinque digitos divisi sunt, quos membrana carnosa conjungit, quorum bini exteriores majores sunt & aequales, proximi magis depressi, medius minimus; omnes unguibus muniuntur rectis acutisque. Cumque ita phocae pedes exiguos & deambulationi prolixiori ineptos habeant, videntur ideo dictae ab Homero *νεποδες*. Cauda carnosa, adiposa, depressa, pelle nigricante vestita. mam-

mæ binæ sub ventre, difficulter conspicuæ, quibus
 catulos suos, quorum unicum quolibet partu exclu-
 dit, lactat ritu quadrupedum. Cutis dura & solida,
 pilis nigricantibus, aut cinereis tecta, quibus parvæ
 maculæ albicantes aut lutæ interspersæ sunt. Dum a-
 peritur corpus phocæ, illud undiquaque sub corio
 ambit adeps colore candido, ad palmæ sæpe lati-
 tudinem. Hæc utum multiplicem corpori præbet,
 hveme enim calefacit, æstate refrigerat, & ne ca-
 lor penetret, impedit. Reliqua interiora nostræ non
 sunt considerationis.

§. III.

IN mari Baltico & sinu Botnico binæ varietates
 principales phocarum observantur, nempe
Gråsiel & *Wikarsiel*. Has in eo diferre observavit
 ill. *Linnaeus*, quod prior pariat mense Januario,
 sit canus & gregarius, posterior vero foetum ex-
 cludat in Februario, solitarius incedat, & niger
 sit. Prioris quintuplicem differentiam dari con-
 tendunt piscatores; quarum prima *Storgråsiel* s. *ståt*,
 secunda *Mellan ståt*, tertia *Swin siel*, quarta *Brok-
 siel* vel *Morunge*, quinta *Små grå siel* illis dicitur.
 Hæc diversa nomina partim ex magnitudine, par-
 tim ex variis pilorum coloribus illis imposuerunt.
 Maxima omnium *Stor grå siel*, pilis canis gau-
 dens, longitudinis est quinque ulnarum; pingve-
 dinis 14. aut 16. ponderum, & carne sale con-
 dita una tonna repletur. Magnitudine huic pro-
 xima est *Mellan ståt*, pilis cinereis cum aliquot
 macu-

maculis luteis, uln. brevior est priori, pingvedinis decem pondera dat. Hanc ordine sequitur *Svin fiæl*, pilis cinereis longioribus obducta, longitudinis trium plerumque ulnarum, adipis septem fere pondera continet. Inde *Morunge 1; Brok fiæl*, uti priores colore cinereo est, cum albican- tibus maculis, sed in eo ab his differt, quod hæc nunquam in vasto mari, sed in sinibus ver- setur angustioribus, caput ejus majus quam reliquo- rum est, corpus carnosum & parum pingvedi- nis, respectu magnitudinis, continens, a capite ad pedum posticorum extremitatem 3. cub. sunt, pingvedinis 6 tantum libras possidet. Ultima va- rietas *Små grå fiæl*, pingvedine ceteras antecellit, si magnitudinis habeatur ratio, quæ non ultra 1. uln. se extendit. Hæc nunquam se vitui offert nisi tempore veris, cum glacies in frustra diffracta est. Posterioris *Vikar fiæl* varietates etiam numerantur quinque, scilicet *Lång vikare*, *Roedbroestare*, *Vikar- nattare*, *Qvarn flekare* & *Små vikar fiæl*. Prima *Lång vikare*, ita dicitur, quia longissima omnium hujus varietatis, cum justæ magnitudinis sit trium cubi- torum cum dimidio. Octo vel novem pondera adipis habet. Altera *Roedbroestare* in reliquis priori similis est, præter id, quod macula rubra pectus ejus tegatur, unde nomen ortum esse videtur. Ter- tia *Vikar nattare* in dorso nigram lineam gerit, latera fulco sunt colore, maculis nigris distincto; sub ventre tere albicat; longitudinis est 2. ulna- rum.

rum, pingvedinis 2. ponderum. Quarta varietas *Quarnslekare* inde nomen traxit, quod maxilla inferior ad dimidiam colli partem pilis albis vestita est, & quasi farina conspersa. Longitudinis 1 $\frac{1}{2}$ uln: pingvedinis 1, pond. Quinta *Vikar små sial*, est. Longitudo ejusdem non ulnam excedit, & tere tantundem est lata, pingvedo 1, pond. Has, inquam phocarum varietates, periti in Ostrobotnia piscatores, qui diligentissime per totum sinum Botnicum hæc animalia exquirunt, contendunt reperiri. Insulani A-landiæ & prope Aboam quatuor varietates phocarum se observare perhibent: nempe: *Grå Sial* s: *Ståt*, *Morunge*, *Vikare* & *Nattare*. Tot etiam in insula Carlö in sinu Botnico sita habitantes, phocarum variationes recentent diversorum colorum, quas *Kraseli*, *Vikari*, *Vlcovinan* & *nasku* Fennice dicunt.

§. IV.

Modus phocas capiendi varius est. In mense Februario piscatores ad hanc capturam sese parare solent, vestes necessarias, cibum, bombardas, perticam *Långstången*, varia retia, hamos, ferrum hastile duobus modis confectum, alterum *Kiölflakan* alterum *Sialjernet*, & clavam phocarum s. *Sialklubban* secum assumentes. Cymbam quoque unam majorem & binas minores utensiliaque varia secum ad mare deferunt. Qui circa hanc piscaturam ordo observatur ratione personarum, sequens est: quod nonnulli sint majoris, reliqui inferioris dignationis. Priores quatuor sunt: *Skepparen*, *Styrman*, *Fogden* & *Hjelp*.

Hielpkarlen, hiqve uno nomine *skiuskarlar* dicuntur, Sequiores cenentur lixæ & custodes cymbarum, qui etiam quatuor sunt, quorum officium est prioribus obsequium præstare, si pœnam evitare voluerint. Cymbas & utensilia sua equis ad ultimos maris scopulos deferunt, quod illis *Bâsford* dicitur. Deinde altera vice cibum & vestes, quod iter *Raita* nominatur, eo deducunt certi homines, *Raitare* appellati, qui postmodum una cum equis domum dimittuntur; piscatores vero iter versus aqvilonem persequuntur, donec ad eum locum pervenerint, ubi phocæ reperiuntur. Quam primum ejuscernendi glaciem inveniunt, ubi conjiciunt phocas versari solere, quæqve apta est illis ad nidos ibidem construendos, constituunt secum, paulisper ibi morari, quapropter cymbam alligant cumulis glacierrum, ministrisque suis mandant, ut eam custodiant, & quæ domi agenda sunt, procurent. Quatuor primores s. bombardatores pellibus vitulinis albis vestiti, venatum exeunt, bombardam, perticam & hastile instrumentum *Kioelstakan* secum ferentes, quibus utuntur eo modo quem *Past. Jac. Wikar* in sua dissertatione cap. 2. §. IV. descripsit. Hoc addere liceat perhibere nostrates, quod si iaculator cranium vel ossa colli telo non trajecerit, ut statim moriatur animal, phoca tum major langvinem in ventrem attrahat, duosque vel tres dies vivat, magnoque damno phocas, quæ in cymba sunt, suo adventu afficiat, coria earum dilaceret, omniaque

ei occurrentia difficiat; ideo caput statim ejusmodi phocæ detruncant, quo facto mox moritur. Quod vero phoca sit obstinatissimæ vitæ, potest pingvedinis densitiei & sanguinis crassitiei ac tarditati adscribi. Alter modus phocas capiendi est per retia, quæ quadruplicia sunt: *Leggnat*, *Ståndnat*, *Tvarnat* & *Stång-Långnat*. Hæc contorta sunt ex triplicatis filis crassioribus cannabinis, maculis quadratis, quarum quodlibet latus palmæ magnitudine est. Funes tenues rete ambiunt duplicati, ex pilis setaceis parati, in superiori fune lamellæ lignæ unum pedem longæ adsunt, inferiori sive ad basin retis modici lapides alligati sunt, ut retia in fundum demergant, quæ vi lamellarum illarum situm ibi erectum servant. *Leggnat* Certam longitudinem non habent, profunditatem vero 4. aut 5. ulnarum. Hæc piscatores juxta præcipites maris scopulos eo modo emittunt, ut in ea parte retis, quæ proxima petræ est, lapis gravis inferiori funi alligetur, ne phoca rete auferat, retis vero extremitati versus mare funiculus annectitur, cujus extremitas superficiem aquæ attingit, & lignum rotundum annexum habet, quod illis dicitur *Kockan* s. *Fløtet*, super aquam natans, ut rete inveniat. Hæc retia ad ejusmodi isthmus præcipue collocant, ubi multos mergos volare vident, quod certum prognosticon est, pisces ibi sese congregasse. Phoca tales locos investigat, piscesque insectando persequitur, qui effugium per foramina retium petunt,

petunt; quibus phoca illaqueatur, breviqve tempore suffocatur, cum in aquis spiritum ducere non possit. *Ståndnat* ad latera lapidum, in quibus requiescunt phocæ, *Sialsfenar*, versus mare, forma semi circulari ponuntur. Phoca lapides ejusmodi exquirat, ut in iis dormiat, qui paralleli cum aqua sunt, ut commodius ascendat. A latere versus terram vergente semper ascendit, rostrum vero ad mare vertit dormiens, ut paratior sit se mari committere imminente periculo; dum itaqve hinc in mare se præcipitat, nesciens insidiarum ipsi paratarum, implicatur & capitur. Cum autem lapides ejusmodi in quibusdam locis, ubi phocæ versantur, non inveniuntur, lignum rotundum natans, creta album redditum, ad rete alligant. Phoca existimat hoc lapidem esse, cupitqve ascendere, prorependo vero demergit lignum, quod sequitur ipse, & reti subjacenti implicatur. *Stång iångnet* est multitudo retium in pertica connexorum, quæ trans freta & recessus maris phocæ *Uikarsfiel* ponuntur. *Tvarnet*, profundiora supra descriptis sunt, sed minoris longitudinis, tempore hyemali in fissuris & foraminibus glaciei demerguntur, ubi phocæ assurgere solent. Ad capiendas *Morunge* & *Vikare*, quæ in maris sinibus versantur, his retibus tam æstate quam hyeme utuntur, sed non *Gråfiel*, phoca major, iis capitur, quæ in vasto mari inter fissuras & fragmenta glaciei respirat; æstate solummodo, cum in scopulos vicinos post procellam,

cellam, *språnget* ab illis dictam, defessa jactatione undæ, adscendit, tum piscatores se ad ejus venationem expediunt, retia & bombardas assumentes. Prator in quavis cymba adest, *Vånman*, cum personis duabus, *Rodbielp*, dictis, ipsum vero iter *Sjalrod* appellatur. Tertius modus phocas capiendi, hamis, *Sialkrokar*, peragitur. Piscatores omnem movent lapidem, ut catulum minoris generis, *Vikarsielens Kut*, inter cumulas nives investigent, quo capto, ad basin hami bicuspidati vinculo quodam eum alligant in glacie, & graviter tundunt verberantque, ut milere ejulet. Dein in mare, perforamen, quod adscensui suo paravit mater, ad natandum eum demittunt. Illa sono hoc lugubri audito, ad prolem vindicandam accelerat, eam avidè amplectitur, ut secum abferat, pectori vero suo simul illidit alteram cuspidum; quod cum venator intelligit, festinanter funem, qui hamo adhæret, 16, orgyiarum, attrahit, ut altius penetret hamus. Phoca ad foramen elevata, alio quodam instrumento, *Kiselfstakan*, eam trucidat & supra glaciem extrahit. Conficitur etiam hamus una solum cuspidè, & a venatore in superficie scopulorum & lapidum prope ripam maris ponitur, ita ut cuspis sursum tendat, & nihil damni phocæ adscendenti afferat, descendentem vero, cum a piscatore perterrita fuerit, comprehendat. Hic modus capturæ in Alandia præcipue vulgaris est. Ferro hastili, *Sialjarnet*, etiam capi solet phoca, cujus

jus basis ferrea; ulnam longa, crassa unum digitum, tribus cuspidibus armata, perticæ insidet trium Orgyiar: cui funis viginti Orgyiar: adhæret. Cum phoca dormit secuta in terra, subito piscator prorepit, ferrumque collo intrudit, quo facto phoca in mare aufugit. Funiculum vero laxat venator, donec profusus fuerit sanguis, postea paulatim funiculo collecto, in terram eam attrahit.

§. V.

Breviter phoca variisque modis eam capiendi descriptis, proximum est, ut paucis distributionem exponamus capturæ. Postquam piscatores phocarum ad littora sua sospites & sani rediere, omnes domum, præter custodes, suos salutatum eunt. Proximo die hora determinata ad cymbam conveniunt, utensilia & phocas exonerant, & quicquid ad divisionem pertinet, præparant; plus eo die non expediunt. Vesperis lectum petunt in casis suis maritimis, ut eo paratiores sint ad sequentis diei opus peragendam. Tum mandato a nauclero edito, cui omnes morem gerere debent, ad coria detrahenda se accingunt, quod sequenti peragitur modo: phocas in mensas ex afferibus longis confectas, huicque negotio paratas, collocant; ventrem primo aperiunt, cutem una cum adipe detrahunt, rostro, pedibus anticis & posticis exceptis, ne salsamentum lædatur, quod inter delicias ab illis habetur. Deinde pellem ab adipe cultro acutissimo & tenui, cujus

longitudo est $\frac{1}{2}$ uln. & manubrii $\frac{1}{4}$, sejungunt, summam prudentiam adhibentes, ne perforetur corium. Carnes, adipem & coria in duas diverlas ponunt partes, ratione diversitatis phocarum, ut in dividendo postea eo melius una varietas ab altera separari possit. Officium naucleri est, ut inspectorem agat, ne coria cultro lædant, ne adeps vel in cute, vel in corpore relinqvatur, ut deniqve quæque pars cumulo suo addatur destinato; quibus peractis, divisionem ipsam incipiunt.

§. VI.

Libra, qua adipem ponderant, constat ex jugo cum duobus brachiis, confecto ex ligno quodam recto, quatuor ulnarum longitudinis, in hujus medio axis adest, quæ trabi cuidam alligata stateram suspendit; examen vero heic adest nullum. Lances ex asseribus cum extremitatibus jugi funiculis copulatæ sunt. Pondera sunt lapides ponderati, interdum adeps ad justam mensuram determinata, quæ in una ponitur lance, secundum quam reliquæ partes in altera ponderantur & exiguntur. Ante divisionem nauclerus baculum quadrangularem, *Karffsäcken*, e latebris depromit, in quo rima & linea ducta est pro quavis phoca, quam quisque cepit, secundum quem numerum quisque partem suam ex præda adipiscitur, nempe i. pondo & quinque libras pro decem phocis. Adipem, quæ residua est, in novem æquales partes dividunt, quarum illis una

com-

competit, qui cymbam possident; quam possessores iterum inter se distribuunt. Deinde sortes de his partibus conjiciunt, ut fallacia evitetur. Carnes quoque hoc modo dividunt, coria ratione habita magnitudinis divisionem subeunt. Pastori etiam ecclesiae ex Regio mandato decimae dantur ex iis phocis, quae intra scopulos, non vero earum, quae in libero mari capiuntur. * Sub hierarchia Pontificia Episcopi etiam de his decimis statuendi jus sibi arripuerunt. **

§. VII.

Postquam partem suam quisque obtinuit, adipem in longa segmenta & tenuissimas lamellas

* Vid Kongl. Maj:ts nådige förordning / huruledes med upbörden af Prästerättigheterna i Österbotn skal förhållas. Gifwen den 18. Jan. 1743. §. 3.

** *Mandatum Episcopi Aboënsis Benedicti de decimis focæ.*
 Benedictus Dei gracia Episcopus Aboënsis dilectis in Christo filiis, omnibus Alandiam inhabitantibus in domino dileccionem & salutem. *Quamvis laicis quantumcunque devotis disponendi de rebus ecclesie nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, nos quo magis diligimus subditos nostros induci ad faciendum quod justum est mansuetudine quam rigore; hinc est, quod ad instancias Domini nostri Archiepiscopi ex consensu nibitominus & benivolencia plurium de vobis tunc presencium & etiam meliorum, clericis curatis in Alandia*

las eodem cultro, quo eoria phocis detraxerunt, dissecant, ut citius purificetur & liquecat. Hæc adipis frustra in tonnas immittunt per infundibulum cono abscisso simile. Per orificium quadrangulare tonnæ 5. vel 6. baculi alnei intruduntur, quibus fermentationem impediri, & olei purificationem ab heterogeneis partibus promoveri perhibent, quæ purificatio *ut loquetur* dicitur. Hisce baculis etiam axungiam circum agitant. Hoc factò, cadavera phogarum aperiunt, & viscera eximunt. Cor, hepar & renes in usus domesticos servant, reliqua partim in mare abjiciunt, partim suspendunt ad arelandum, quibus in sanandis morbis pecorum utuntur, quæque in combusto vino illis exhibent. Caput, mammas, pedes anticos & posticos abscindunt, coqvunt, & crinibus euulsis sale condiunt. Corpora in partes dissecant, carnem in tonnis sale conspergunt, quam postea aut coctam, aut fumo induratam, aut assatam edunt. Cutes ad parietes extendunt, tria in hoc negotio obser-

totam integram Decimam de foca absque divisione quilibet nos ad iudicasse recognoscimus per presentes. Volumus igitur & districte precipiendo mandamus, quatenus singuli vestrum Curato in sua parochia integram decimam de foca ut premititur, exhibere studeatis, prout censuram ecclesiasticam volueritis evitare. Datum Anno Domini MCCCXXXVI, tercio nonas Marcij, nostro (sub sigillo.

servantes, ne vel parum vel nimis extendantur; si enim plus expanditur corium, quam fas est, inutile evadit calceis, si minus, putrescit, & in aquis dilatatur; 1:do ne in illis locis collocentur, quibus sol & calor nimius incumbit, sed ubi aër commotus in umbra reperitur, ut in ædificiis prope littora, & aliis ejusmodi domibus, quæ aërem transmittunt, 3:tio ut pingvedo bene a cute abstergatur, alias enim pellis non conseruatur, præcipue si calor admissus fuerit. His omnibus confectis cœnam celebrant variis epulis instructam, atque peracta gratiarum actione pro præstita fidelitate & amicitia sibi invicem valedicunt.

§. VIII.

ORdo postulat, ut ad rubrum opellæ propius perveniamus, & coctionem adipis exponamus. Ahenum, huic usui inserviens, fornace lateritia prope ripam, forma circuli, circumdatum est, duasque habet aperturas, unam ligni immissioni, alteram minorem fumi adscensui inservientem. Muro hoc cacabus arcte circumcinctus est, ne flammæ minima portio labra attingat. Unum cantharum aquæ fundo aheni immittunt, dum tonna una coqvenda est, ne adeps fundo adhæreat, aut aduratur. Quantum adipis capit ahenum, tantum ei indunt, ignemque subjiciunt. Ligno Pineo disseccato ad hanc coctionem utuntur, ne calor nimius adipi damnum inferat. Cum adeps vehementer ebullire incipit, ignem abstrahunt, ut lente eliciatur pingvedo,

gvedo. Coctior capula adipem in cacabo semper circummovet, ne adeps non dum liquescens fundo adhæreat. Inter effervesendum sanguis in interstitiis adipis latens spumam subrusam emittit, quæ in superficie manet, & inde despumatur. Notatu dignissimum in hac coctione est, quod oleum in summo effervescentiæ suæ gradu constitutum non calidius sit, quam ut quisque manum sine damno eidem immergere queat. In *actis philosophicis* mensis Martii Anni 1665. ubi de captura balænarum ad Bermudas in America agitur, fit quidem miræ proprietatis hujus in oleo balænarum mentio, sed vix credibilis illa ibi judicatur. Nostrorum piscatorum aliqui competere quidem oleo phocarum illam quoque facultatem contendunt, ut manus absque læsione possit ei, dum ebullit, immitti. Nemo tamen experimentum rei dubiæ & periculosæ capere ausus est. Coriarii, qui semper cum hoc versantur, & sæpius id coquunt, contendunt, tam calidum esse, ut si vel minima gutta manum tangeret, usque ad ossa eam adureret. Nos conjecturis non contenti, rem ipsam experti sumus, quod nimirum, si per tres aut quatuor horas manus in feruido hoc oleo detineretur, nullam tamen patiatur ustionem. Evaporationes aquosæ, quæ ex adipe effervescente adscendunt, calidiores sunt ipso oleo, & ignotum absterrent, ne manum ei intingat. Hoc etiam exploravimus, quod quo magis aquæ infunditur
lub

sub coctione, eo calidior reddatur adeps, eoqve majores bullas in superficie exhibeat. Cum pingvedo hæc per duas horas cocta est, experimentum, si sufficiens fuerit coctionis gradus, instituit coctor, vas nimirum complet liquecente axungia, in quo si heterogeneæ partes fundum mox petant, justa censetur coctio, sin minus, eadem continuatur. Adhuc sequenti modo probatur: stramen in adipem immergitur, ex quo gutta in ungvem aut corticem aridum demittitur. Dum hæc dilatatur, non dum rite peracta est coctio, cum autem coarctatur, & formam margaritæ rotundam, coloremqve pellucidum induit, ignem amovet coctor, & vasculo suo per colum, ex ramis salicis constructum, quod adeps non liquefacta non transit, oleum transmittit in dolium vetustum, cujus interstitia & pori aqua impleti sunt. Adipis partes non liquecentes, quæ *Grevar* illis dicuntur, partim in colo partim in cacabo relictas, coctor congregat in vas quoddam ligneum oblongum excavatum, ubi securi minutim dissecantur, quæ in nova coctione adipi admiscuntur. Quæ vero post ultimam coctionem in fundo aheni sese accumulans partes crassiores, tamdiu coqvuntur, donec nihil pingvedinis contineant. Postea sibus cedunt in escam.

§. IX.

ADeps ita decocta & percolata in vasis, *Svalka-*
ren, calorem exiit, quæ asseribus obteguntur,

ne quid immunditiei incidat. Uno vel duobus diebus in his relinquitur, donec sordes ad fundum demergantur, & limpидum superfluat oleum, quod sine ulteriori transcolatione per infundibulum in vasa & dolia ordinaria transfunditur. Reliquiæ, quæ *Tranfoten* dicuntur, in fundo jacentes, similes limo nigro, in vascula quartam tonnæ partem æquantia colliguntur, & una cum adipe Holmiam aut ad proximam civitatem, coriariis venales transportantur. Hujus coctionis piscatores phocarum in Alandia & prope Aboam ignari sunt, etsi sæpe ab illis parvo cum lucro tentetur. Adipem non in partes dissecant, sed fustibus ligneis pulsant, & in coctione velociter oleum igne vehementi extorquent, nec aquam in fundum aheni immittunt, unde partim exurunt, partim in sordibus relinquant pingvedinem, quæ quoque colorem nigrum inde adipiscitur. Nonnulli eorum coctionem improbant, adipemque sale conditam tonnis includunt, & Aboam aut non nunquam Holmiam deferunt, ubi extra urbem coquitur. Vide Publ. die 5. Martii A:o 1725. Tonnas, quibus Ostrobotnienses oleum immittunt, *Tranfaten*, sequenti modo construunt: abietes, *gall granar*, proceræ, minusque ramosæ, ex fibris rectis constantes in hunc usum eliguntur, in asseres dissectatæ siccataque cultro doliaro doliantur, deinde in formam tonnæ 12. viminibus abietinis coagmentantur, adaptato iis fundo utroque. Capiunt hæc 60.

Cantharos. Cum oleum poros novarum tonnarum intime penetret, hinc priusquam eadem implentur, aquam illis immittunt, donec expleti fuerint pori, foraminaque, ubi inveniuntur, conglutinantur. Aliqui vasa hæc pice circum circa obducunt, ne adeps effluat. Aqua postmodum effunditur & oleum ejus locum occupat, orificium vero concludunt densissime, ne gutta exinde effluat, cum patina volutatur. Bonitatem olei Holmiæ eo probant modo, ut alterum fundum perforent; oleum inde effluens poculo vitreo excipitur, in quo, si colorem pellucidum subrufum, sine aqua in fundo & heterogeneis particulis, servaverit, bona judicatur & approbatur. Munere hoc funguntur probatores adipis, *Transpræsuare*. Si domi oleum adeo purificatum fuerit, ut nihil sordium amplius retinere videatur, Holmiam tamen delatum in fundo patinæ varia impura ostendit. Qua propter rustici nostri magnas lagenas oleo implent, ut inde locum eorum, quæ ceu inutilia abjiciuntur, repleant, & spatium, quod oleum sub itinere per poros patinæ effluens vacuum reliquit. Cum adeps recens ad civitates Ostrobotnientes ad porta fuerit, quodvis pondo, *ämpund*, quod pondo vulgare & 5. libras continet, 5. & ad summum 6. thaleris cupreis emitur. In quavis urbe certi constituti sunt, qui adipem coqvunt, modo rusticis nostris recepto, & a nobis jam descripto. Holmiæ 90. communiter, interdum usque ad 120 thaleros

leros pro quovis dolio olei, quod ut jam observavimus, capit 60. cantharos, obtinent. 14. vero, & interdum 16. ejusmodi *ampund* ad dolium unum olei requiruntur.

§ X.

Residuum est, ut paucis de horum animalium utilitate agamus. Phoca ejusque partes tam internæ quam externæ venatoribus ejus multum utum præbet. Carnem, uti notum est, edunt, multumque inde corporis faciunt, quamvis insalubris illa perhibeatur, & lepræ quandam speciem credatur producere. Ex catulis s. *Sialkutr-na*, quorum caro salubrior est, pinguedinem, quæ corpori adhæret, non abstrahunt, sed inter pulmentum jusculaque loco lardi ea utuntur. Caro phocina epilepsiæ & profocationi matricis utilis esse ab *Avicenna* perhibetur, & ab ipso *Hippocrate* inter medicamina uterinis affectibus refertur. Eadem esitata, & sanguis siccus cum vino potus omnem epilepsiam, & maniam & scotomiam, omnemque passionem sanare *Gesnero* dicitur. Ut aliorum de medicis phocæ viribus narrationes transeamus. Nulla auctoritate medicorum hodie inde recepta esse medicamenta, officinæ satis arguunt. Nostris tamen rusticis phocæ partes medicinam domesticam palmariam constituunt, multumque usum eas exhibere contendunt, ut fere nullus morbus sit, aut internus aut externus, tam inter homines quam pecudes, quem non hoc remedio sanari posse asserant. Præcipue ea, quæ post putre-

tredinē ad littora emergit phoca, in mari mor-
 tua, tumoribus, ulceribusque utilis esse censetur,
 pus e vulneribus extrahere, & sanationem eorum
 promovere, scabiem quoque, lichenes rabidique
 canis morsus sanare perhibetur, dum adipis tenu-
 is lamella loco læso imponitur dolores quoque ar-
 ticulorum levare & medelam iis adferre dicitur.
 Oleum phocæ ab iis infantibus variolis afflictis da-
 tur, diciturque efficere, ut citius expellantur.
 Præterea scabiem pecudum hujus axungia unctio-
 ne abigunt, &, ut a multis traditur, non tantum con-
 tra insecta, sed etiam ur̄s & lupos pecora conser-
 vabit hoc illinimentum. Artificiis multa commoda
 præbet axungia & oleum phocæ; utpote in manu-
 facturis vestium ad carminationem lanæ. A coriariis
~~riis~~ quoque & lutoribus adhibetur, *tergora enim bo-
 vina, nisi uncta fuerint hac pinguedine vel ceti, non valent
 ad conficiendum ocreas viatorum in pluvia, eo quod arceat
 omnem humiditatem & diutissime conservat eas; nec mures
 hac pinguedine calceos vel ocreas unctas rodunt, teste Olao
 Magno.* Picioribus & architectis ad colores suos fun-
 dandos, vitriariis ad eorum *Lappentalg* in ferru-
 minationibus plumbi necessarium est hoc oleum.
 Ulterius adeps phocarum ad coctionem saponis
 & smegmatis impenditur, Lampadibus infun-
 ditur loco olei, quamvis odorem & fumum pa-
 riar. Contra ebrietatem præservat, hinc rustici
 potui dediti ad convivia ituri hæud contemnen-
 da hujus olei portione pectus muniunt. Nautis
 & restionibus adeps hæc instar alius cetacei in usus
 adhi-

adhibetur. Nostri unguentum coriorum & pel-
 lium est, unde molliores reddantur. Adhibetur
 etiam ad instrumentorum ferreorum & bombar-
 darum præparationem. Ex corio hujus animalis
 calceos, tibialia, quibus itinera facientes utuntur,
 saccos farinae, tegmenta traharum aliaque
 varia parant nostri. His etiam pellibus cap-
 sæ, scrinia, sellæ & opercula tonnarum obdu-
 cuntur. De cetero ex catulorum pilis albicanti-
 bus & mollibus gaudentium pellibus pulvinaria
 peras & pileos conficiunt. Coriis his recentibus
 ad vulnera pedum utuntur. Pellis a podagra quo-
 que præservare, si ex ea calceos gestaveris, per-
 hibetur a *Jonssono*. Utpote vero hæcenus re-
 censitorum usum medicinalium fides sit penes
 auctores, ita huic animali varia etiam adscribun-
 tur fidem excedentia. Veritati omni contrarium
 est, quod de phoca perhibet *Alkazzinius*, citatus
 a *Bocharto* in *Hiero-Zoico*, part. II. p. 864. quod
 habeat caput spinis & spiculis armatum, quibus
 & configat obvios, & naves inter medias aquas
 incendat; neque esse contra hanc pestem aliud
 remedium, quam ut latera navium pelle phocæ
 obtegantur. Alii occidere hoc animal subinde u-
 xores fabulantur, novasque super inducere, hinc
 accurrere etiam ad piscatorem simili pelle vesti-
 tum, jacentem super glacie, mugituque illud e-
 vocantem, quod se accepturum novam, conjugem
 putet. Sunt apud nos varii lacus, in quibus
 quam.

quamvis sit piscium abundantia, ii tamen difficile
 lime capi possunt, dicuntur ideo fennice *Sala-*
lammet. Indita nimirum videtur piscibus in angu-
 stias inclusis major vitæ conservanda cura & cir-
 cumspectio, ne penitus exhauriantur, quam iis,
 quibus latiora concessa sunt habitacula. Conten-
 dit vero vulgus, iniquam piscationem in ejusmo-
 di stagnis oriri a spectris quibusdam aquaticis.
 Hæc abigi posse injectione lardi phocæ aut ejus
 capitis fabulantur; ebullire tum paludem & ex-
 citari vehementissimum ventum, postea autem
 felicem futuram piscium capturam. De pelle hu-
 jus animalis perhibent *Plutarchus* & *Plinius*, quod
 contra fulmina imo & grandinem corpora mu-
 niat. Hinc de *Augusto* narrat *Svetonius*, quod cum
 tonitrua paulo infirmius expavesceret, semper &
 ubique pellem vituli marini circumferret pro re-
 medio. Prodigiosam quoque illam virtutem cuti
 huic adjudicat *Plinius*, quod etiam exsiccata
 sensum æquorum retineret, æstuque maris semper
 inhorresceret. Mutationes ventorum eandem si-
 gnificare contendit *Rondeletius*, austrinis nimirum
 erigi pilos, borealibus ita desidere, vt nullos esse
 affirmes.

T A N T U M.

Til Herr AUCTOREN och RESPONDENTEN.

S Vad är som utaf alt hwad sägrings namn mänd' äga,
Måst pryda kan en Siähl i denna dödlighet?
Hwad är som annat kan i värde öfverwäga,
Och ypperst är bland alt det goda som man wet?
Jo, dygd, wett, wisbet plå de dyra skatter heta;
De ä anständigast för Siählens ädla art;
Når man med slit och id will dygden efterleta,
Och Grundlig lärdom, alt in til sin kådansfart.
En rättjint Phœbi swänn, at högden kunna hinna
Af wettenskap och konst, har intet arbet spart.
Fast han på sådan wäg skull tisteltaggas finna
Bland skönsta blommor; stråms han doch ej i sin fart,
Beröm tillkommer Ehr, Ehr tilhör dertför heder,
Ser Tengstræm, för det J med öförruten slit,
Ehr tid och Edra åhr wid Aura wåhl lagt neder,
Wid Aganippes brun med öförruten nit.
Ja detta wackra wärck, där jirligt J asmåblar
Dett sätt som idkas plår i Edert Fadersland,
Att tilbereda tran af Siälens seta swåla,
Ett wackert wine om Ehr lærdom wåra kan.
Haf tack, för det J nu den konsten öf meddelat,
Som förr war obekant. Min önskan stedse är,
Att Ehr med tiden ej belöning måtte felas,
Som swarar mot Ehr slijt, den J ha'n anvåndt här!

J största hastighet lemnat af
MICHAEL GRUBB. Nic. fil.

Stockholmienfis.